

**Štefan Bugri, Emilia Pribišová,
Stanislav Žák**

**Nezamestnanost v Slovenskej
Republike ako dosledok hospodarskej
krizy**

Zarządzanie. Teoria i Praktyka nr 2 (6), 39-47

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Štefan Bugri

Ústav sociálnych vied a zdravotníctva bl. P. P. Gojdiča v Prešove

Emilia Pribišová

Ústav sociálnych vied a zdravotníctva bl. P. P. Gojdiča v Prešove

Stanislav Žák

Paneurópska vysoká škola Bratislava, Slovakia

NEZAMESTNANOST V SLOVENSKEJ REPUBLIKE AKO DOSLEDOK HOSPODARSKEJ KRIZY*

Úvod:

V roku 2009 sa dôsledky hospodárskej krízy v plnej miere prejavili prakticky vo všetkých oblastiach reálnej ekonomiky. Ekonomika v každej krajine, Slovensko nevyímajúc, stratila na svojej dynamike, čo sa prejavilo v znižovaní výroby a to malo hlavný dopad na znižovanie počtu pracovných miest a následným prepúšťaním zamestnancov. Tento vývoj vyústil do celosvetovej recesie a v mnohých krajinách zapríčinil viaceré závažné makroekonomické nevyváženosti. Medzi tieto nevyváženosti patrí aj vysoká nezamestnanosť.

Jadro práce:

Jedným zo sprievodných javov trhového mechanizmu je aj nezamestnanosť, ktorá nás v súčasnom období sprevádza na každom kroku. S týmto pojmom sa stretávame v každodennom živote, či už v médiách alebo sa nás dotýka priamo.

Zdravý vývoj každej ekonomiky by popri ekonomickom raste mal so sebou prinášať prijateľnú mieru nezamestnanosti, resp. **prirodzenú mieru nezamestnanosti**. Pri zvýšenej miere nezamestnanosti ekonomika prichádza

* The percentage of workload of particular Authors in writing the article: Štefan Bugri – 40%, Emilia Pribišová – 30%, Stanislav Žák – 30%.

o statky a služby, ktoré by mohli vyrobiť v danom období nezamestnaní ľudia, pričom táto strata sa pri priemernej produktivite práce dá ľahko vyčísliť. Súčasťou toho, o čo ekonomika počas obdobia zvýšenej nezamestnanosti prichádza, sú napríklad **finančné dávky v nezamestnanosti**. Tie na jednej strane vytvárajú podmienky na to, aby aj človek, ktorý prišiel o prácu, mohol naďalej žiť dôstojným životom, no na druhej strane tieto dávky značne zaťažujú štátnu pokladnicu, čoho dôsledkom môže byť aj prehlbovanie deficitu štátneho rozpočtu. Tieto ekonomické straty z období zvýšenej nezamestnanosti sú doloženým príkladom plytvania zdrojmi v modernej ekonomike.

Záver:

Riešenie hospodárskej krízy je veľmi náročný problém nielen z ekonomického, ale aj sociálneho aspektu. Na to neexistuje žiaden recept, ktorý by paušálne platil pre všetky krajiny v rovnakej miere. Preto je úlohou každej vlády v krajine bez rozdielu na jej politickú orientáciu zabezpečiť pre občanov svojej krajiny zníženie rizík a dopadov svetovej hospodárskej krízy. Nie každá krajina disponuje rovnakým ekonomickým potenciálom, preto aj riešenie týchto problémov je v každej krajine individuálne a časovo rozdielne.

Dôsledky hospodárskej krízy

Každým dňom, v každej oblasti sa stretávame s pojmom hospodárska kríza – nedostatok finančných prostriedkov, čo má za následok okrem iného aj zníženie životnej úrovne väčšiny obyvateľstva. Presnú definíciu nám ale vlastne nikto nevysvetlí aj keď to, čo voláme hospodárska kríza nie je nič iné ako mravná bieda a to všetko ostatné je iba jej následok. Hospodárska kríza prináša mnoho otáznikov v nevyrovnanosti ekonomiky, zvyšovaním cien tovarov, zvýšením počtu nezamestnaných, čo má za následok zvyšovanie napätia a stresov v spoločnosti.

Hospodársku krízu chápeme ako zvrät hospodárskeho cyklu na kulminujúcom maxime hospodárskej činnosti. Hospodárske cykly sú výkyvy hospodárskej činnosti, ktoré sa v pravidelných intervaloch opakujú.

Druhy ekonomického cyklu

Hospodársky cyklus možno charakterizovať podľa rôznych kritérií. Výkyvy ekonomiky môžu mať rozdielnu intenzitu, aj rozličnú dĺžku trvania, ktorú má aj sám ekonomický cyklus.

Podľa dĺžky trvania cyklu sa rozlišujú tieto tri základné druhy cyklov (delenie podľa teórie J. Schumpetera (1883 – 1950).

1) **Dlhé cykly (tzv. Kondratievove, resp. Kuznetsove)**, ktoré sa opakujú v rozmedzí 30 až 60 rokov a spájajú sa so vznikom a rozvojom zásadne nových objavov a inovácií (napr. 1790 – 1813 parný stroj, 1844 – 1874 budovanie železníc, 1855 – 1916 začiatky motorizmu a elektriny). Tieto dlhé cykly sú spojené s takými zásadnými zmenami vo výrobných technológiách, ktoré umožňujú vznik nových nosných odvetví a odborov ekonomiky.

Po každom z takýchto objavov nasleduje zväčša dlhšie obdobie rozvoja súvisiace s využívaním stimulov z týchto objavov. Na týchto vlnách sa spravidla „nesie“ niekoľko stredných dlhých cyklov. Po 2. sv vojne sa začalo na tieto cykly postupne zabúdať a dokonca sa spochybnila ich samotná existencia, no v dnešnej dobe, keď sa začínajú v mnohých častiach sveta objavovať príznaky novej recesie, mnohí ekonómovia oživujú teóriu dlhých cyklov.

2) **Stredné cykly (tzv. Juglarove)** sa objavujú v intervaloch od 6 do 10 rokov. Súvisia so zmenami v úrokovej miere a so zmenami dopytu po investíciách, teda so zmenami reálneho kapitálu, ako sú stroje a zariadenia, ktoré majú životnosť práve okolo 10 rokov. Ich prvé zavedenie v podobe prvých inovácií, kde zohráva dôležitú úlohu podnikateľ, až po ich masové rozšírenie vyvolá rast, konjunktúru, odkiaľ začína výkon ekonomiky zase klesať.

3) **Krátke cykly (tzv. Kitchinove)** sa niekedy označujú aj ako cykly v zásobách. Trvajú 3 – 5 rokov a venuje sa im v súčasnosti veľká pozornosť. Ich opakovanie súvisí so zmenou stavu zásob hotových výrobkov a medziproduktov v najdôležitejších, nosných odvetviach hospodárstva (ako dôsledok nesúladu medzi ponukou a dopytom). Podľa toho, na ktorej strane trhovej rovnováhy vzniká porucha, ktorá vyvolá odklon skutočného reálneho produktu od potenciálneho, delia sa ekonomické cykly na vznikajúce na strane agregátneho dopytu a na strane agregátnej ponuky.

Začiatok hospodárskej krízy sa datuje na začiatok prvej polovice roku 2007. Za pôvodcu súčasnej hospodárskej krízy boli označované USA. V jej začiatkoch si málokto uvedomoval, aký táto hospodárska kríza bude mať dopad pre celý svet. Kríza amerických hypotekárnych inštitúcií prepukla v auguste v roku 2007. Problémy finančných inštitúcií a neistota na finančných trhoch následne spôsobila spomalenie predovšetkým amerického, ale aj európskeho hospodárstva. Vzájomná previazanosť krajín, globalizácia vo vzťahoch, vyvolala dominantný efekt. Výkonnosť globálnej ekonomiky poklesla a bude klesať pokiaľ kríza nepadne na svoje dno.

Hospodárska kríza na Slovensku sa výrazne prejavila až koncom roka 2008. Kríza sa vo väčšej či menšej miere dotkla všetkých občanov spoločnosti

a začala rôznym spôsobom ovplyvňovať ich životy. Dopyt po produktoch začal klesať, objem objednávok sa zmenšoval, a nebolo pre koho vyrábať. Väčšina slovenských podnikov zavádza úsporné opatrenia, ako napr. znižovanie miezd, nútené čerpanie dovolení zamestnancov, v horšom prípade prepúšťanie zo zamestnania. Po strate zamestnania je šanca opätovne sa zamestnať malá a nájsť si prácu v danom odbore veľmi nepravdepodobná. Najviac ohrozenou ekonomicky aktívnou skupinou obyvateľstva sú zamestnanci, ktorí majú nízke (základné) vzdelanie a občania nad 50 rokov s maximálnym dosiahnutým stredoškolským vzdelaním. Ľudia pociťujú neistotu, rozvážnejšie nakupujú, viac sa snažia šetriť. Väčšie investície radšej odkladajú na neskôr. Následkom toho sa znižuje dopyt a to hlavne po tovaroch dlhodobej spotreby.

Nezamestnanosť a jej druhy

Jedným z najzávažnejších dôsledkov hospodárskej krízy je zvyšovanie nezamestnanosti. Mnohé krajiny pocítili rast nezamestnanosti, Slovensko nevyvímajúc. Nezamestnanosť je stav, kedy sa nachádza časť pracovných síl mimo pracovný proces. Za nezamestnaného je považovaná osoba schopná pracovať, ktorá si však nemôže nájsť platené zamestnanie. Existuje niekoľko zaužívaných definícií pojmu nezamestnanosť. Oficiálne sa za nezamestnaného považuje osoba, ktorá:

- je staršia ako 16 rokov a nie je študujúca ani pracujúca,
- aktívne hľadá prácu,
- schopná a ochotná nastúpiť do práce súčasne je evidovaná na úrade práce.

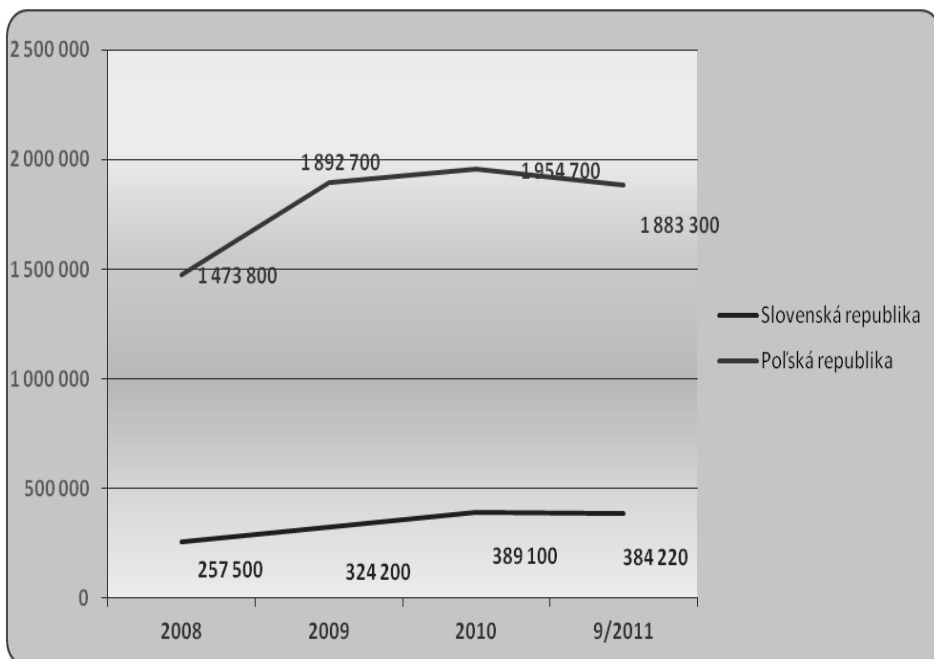
Vývoj nezamestnanosti v Slovenskej republike v porovnaní s Poľskou republikou za obdobie 2008 – 9/2011

Tabuľka č. 1

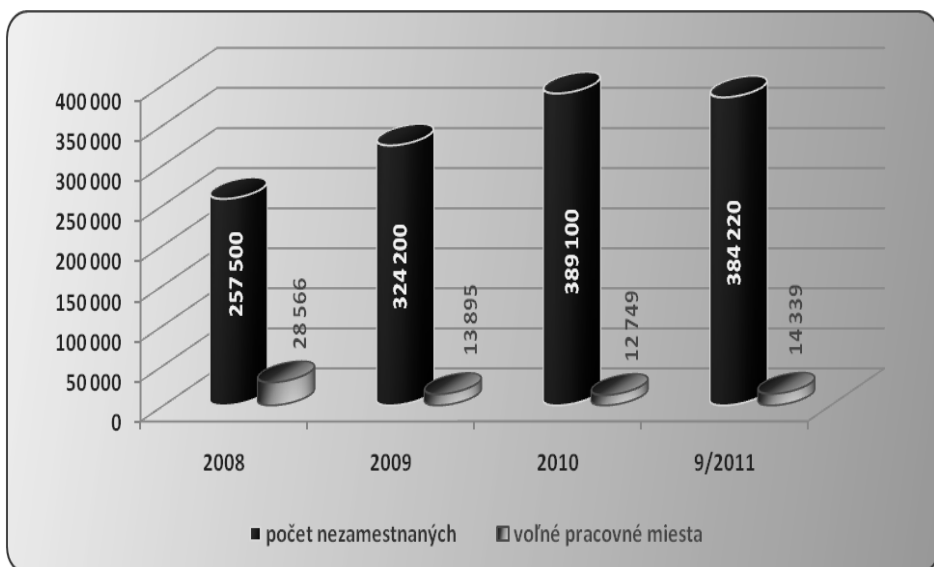
Rok	Slovenská republika		Poľská republika	
	Počet nezamestnaných	Miera nezamestnanosti	Počet nezamestnaných	Miera nezamestnanosti
2008	257 500	9,60%	1 473 800	9,50%
2009	324 200	12,10%	1 892 700	12,10%
2010	389 100	14,40%	1 954 700	12,40%
9/2011	384 220	13,12%	1 883 300	11,80%

Graf č. 1

Vývoj počtu nezamestnaných v SR a PL za roky 2008-2011

Graf č. 2

Prehľad počtu voľných pracovných miest ku počtu nezamestnaných v SR za roky 2008-2011

Dávka v nezamestnanosti v SR

Slovenská republika

Podmienkou na vznik nároku na dávku v nezamestnanosti je:

1. ak poistenec v posledných troch rokoch pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie bol poistený v nezamestnanosti najmenej dva roky, t.j. 730 dní alebo

2. poistenec, ktorý po skončení pracovného pomeru na určitú dobu bol zaradený do evidencie uchádzačov o zamestnanie, ak v posledných štyroch rokoch pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie

a) bol poistený v nezamestnanosti z výkonu činnosti zamestnanca v pracovnom pomere na určitú dobu alebo bol dobrovoľne poistený v nezamestnanosti najmenej dva roky, t.j. 730 dní a

b) nebol povinne poistený v nezamestnanosti z iného výkonu činnosti zamestnanca alebo

3. ak fyzická osoba, ktorá po skončení výkonu služby policajta alebo profesionálneho vojaka bola zaradená do evidencie uchádzačov o zamestnanie, nespĺnila podmienky na vznik nároku na výsluhový príspevok a nespĺnila podmienku trvania služobného pomeru na vznik nároku na výsluhový dôchodok alebo nespĺnila podmienky nároku na invalidný výsluhový dôchodok, a v posledných troch rokoch pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie bola poistená v nezamestnanosti najmenej dva roky, t.j. 730 dní.

Podmienkou na priznanie dávky v nezamestnanosti je zaradenie poistenca do evidencie uchádzačov o zamestnanie, ktoré vedie úrad práce.

Nárok na dávku v nezamestnanosti je potrebné uplatniť písomne v pobočke Sociálnej poisťovne príslušnej podľa miesta trvalého pobytu. Za písomnú žiadosť sa považuje rozhodnutie o zaradení do evidencie uchádzačov o zamestnanie, vydané príslušným úradom práce, sociálnych vecí a rodiny.

Poistencovi nárok na dávku v nezamestnanosti vzniká odo dňa zaradenia do evidencie uchádzačov o zamestnanie.

Od 1. septembra 2010 sa na dva roky ustanovuje aj obdobie, za ktoré sa vypočítava výška dávky v nezamestnanosti. Rozhodujúce obdobie na zistenie denného vymeriavacieho základu, z ktorého sa určuje suma dávky, sa počíta odo dňa, ktorý predchádza dňu, v ktorom poistencovi vznikol nárok na dávku v nezamestnanosti. Dávka v nezamestnanosti sa poskytuje za dni a jej výška je 50 % denného vymeriavacieho základu.

Denný vymeriavací základ v druhom polroku roku 2010 a v prvom polroku 2011 bola najviac vo výške 73,4302 eura. Maximálna suma dávky v mesiaci, ktorý má 31 dní, bola teda 1 138,20 eura a v mesiaci, ktorý má 30 dní, je 1 101,50 eura.

Od 1. januára 2011 do 31. decembra 2011 suma denného vymeriavacieho základu určeného z vymeriavacieho základu podľa § 138 ods. 5 v mesiaci, ktorý má 31 dní, je 10,6149 eura a v mesiaci, ktorý má 30 dní, je 10,9687 eura.

Dávka v nezamestnanosti sa poskytuje:

1) šesť mesiacov (ak nárok na dávku v nezamestnanosti vznikol splnením podmienky poistenia v nezamestnanosti najmenej 730 dní v posledných troch rokoch pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie) alebo

2) štyri mesiace (ak nárok vznikol splnením podmienky poistenia v nezamestnanosti najmenej 730 dní v posledných štyroch rokoch pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie).

Poistenec nemá nárok na výplatu dávky v nezamestnanosti za dni, počas ktorých má nárok na výplatu nemocenského, ošetrovného, materského a počas ktorých sa mu vypláca rodičovský príspevok.

Nárok na dávku v nezamestnanosti zaniká vždy:

- dňom vyradenia z evidencie uchádzačov o zamestnanie,
- dňom priznania starobného dôchodku, predčasného starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 %,
- uplynutím podporného obdobia v nezamestnanosti (šesť mesiacov, resp. štyri mesiace),
- dňom smrti fyzickej osoby
- jednorazovým vyplatením 50 % dávky v nezamestnanosti za zostávajúcu časť podporného obdobia.

Druhy nezamestnanosti:

1. *Frikčná nezamestnanosť* – je priamym dôsledkom profesijnej a pracovnej mobility pracovníkov na trhu práce. Dochádza k nej vtedy, ak občan v priebehu prechodu z jedného zamestnania do druhého prechádza krátkym obdobím nezamestnanosti.

2. *Štruktúrna nezamestnanosť* – súvisí s reštrukturalizáciou ekonomiky na danom území. Dochádza k situácii, keď ľudia prepustení zo zamestnania v dôsledku rušenia neefektívnych podnikov či inštitúcií, v dôsledku úpadku celých odvetví a hospodárstva sa dostávajú do pozície nezamestnaných. Je výsledkom nerovnováhy medzi ponukou a dopytom.

3. *Cyklická a sezónna nezamestnanosť* – cyklická je dôsledkom nevyužitia existujúcich kapacít z dôvodu problémov na strane odbytu. Tento typ nezamestnanosti je spôsobený nedostatočným dopytom po tovaroch alebo službách, ktorý často vyplýva z celkovej recesie hospodárstva a je spojený s recesiou ekonomických cyklov. Sezónna nezamestnanosť je pravidelná cyklická nezamestnanosť, ktorá je spojená s prírodnými cyklami.

4. *Skrytá nezamestnanosť* – dochádza k nej vtedy, ak si nezamestnaný občan prácu nehľadá a ani nemá ambície byť zaradený do evidencie nezamestnaných na úrade práce. Všeobecne sa týka nezamestnaných, ktorí sa vzdali predstavy, že si prácu nájdu.

5. *Neúplná zamestnanosť* – je jeden zo spôsobov riešenia masovej nezamestnanosti. Je charakteristická tým, že zamestnanci sú nútení akceptovať prácu na kratší úväzok, alebo prácu, ktorá v plnom rozsahu nevyužíva ich dosiahnutú kvalifikáciu, schopnosti, zručnosti, či znalosti.

6. *Nepravá nezamestnanosť* – je obsiahnutá nezamestnanými, ktorí zamestnanie skutočne nehľadajú, ale chcú čerpať v plnom rozsahu nároky na dávky v nezamestnanosti, resp. sociálne dávky.

7. *Absolútna* – v určitej oblasti spoločnosti je počet hľadáajúcich zamestnanie vyšší, ako počet voľných pracovných miest.

8. *Technologická* – v rámci technologického vývoja sa vyvíja trh práce vzhľadom na požadované profesie.

9. *Špeciálne typy nezamestnanosti* – napr. nezamestnanosť študentov, žien, regionálna a trvalá.

Záver:

Doba trvania hospodárskej krízy je stále veľkou neznámou. Akým smerom sa bude situácia na Slovensku ale aj v iných krajinách uberať, si nedovolí v súčasnej dobe jednoznačne povedať žiaden ekonóm. Podľa niektorých ekonómov je úplné dno už za nami, podľa iných nás ešte len čaká. Európska únia očakávala dno hospodárskej krízy až v treťom štvrtroku 2011. Vývoj v poslednom období však naznačuje, že hospodárska kríza môže nabrat' nové dimenzie vzhľadom na situáciu v Grécku, ale aj Taliansku a iných krajín Európskej únie, Slovensko nevynímajúc, ktoré môžu v značnej miere ovplyvniť ďalšie smerovanie jednotlivých ekonomík s ich dopadom. Treba si uvedomiť, že týmto celosvetovým problémom by sa nemali zaoberať iba ekonómovia jednotlivých krajín, ale je to globálny problém celého súčasného ľudstva.

Literatúra

Ekonomická kríza – nové podnety pre ekonomickú teóriu a prax, Žilina, Eurokódex 2010, Zborník z medzinárodnej konferencie, ISBN 978-80-89453-01-6.

Franko a kol. V., *Makroekonómia pre bezpečnostný manažment*, Košice 2005, ISBN 80-969148-6-3, EAN 9788096914869.

Mareš M., *Nezaměstnanost jako sociální problém*, Praha 1994, ISBN 80-901424-9-4.

Metodika ŠÚ SR. 2009 [Online]. Dostupné na: <http://portal.statistics.sk>
Nezamestnanost'. Demografia, vzdelanie a životná úroveň [online].[s.a.]
Dostupné na: <http://www.sazp.sk>

Tirunch, Menbere Workie: *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky*, Bratislava 2009, ISBN 978-80-7144-175-5

UNEMPLOYMENT IN THE SLOVAK REPUBLIC AS A RESULT OF THE ECONOMIC CRISIS

Abstract

In 2009, the economic crisis fully manifested in virtually all areas of the real economy. The economy in each country, including Slovakia, lost on its dynamics, which resulted in the reduction of production and this had a major impact on reducing the number of jobs and subsequent dismissals. This development has resulted in a worldwide recession in many countries has caused a number of serious macroeconomic imbalances. These imbalances include high unemployment.

Core:

One of the phenomena accompanying the market mechanism is the unemployment rate, which at the present time we accompanied at every step. With this concept we encounter in everyday life, whether in media or touches us directly.

Healthy development of each economy, in addition, economic growth should entail an acceptable rate of unemployment, respectively. natural rate of unemployment. With increased unemployment, the economy loses the goods and services, which could produce in a given period, unemployed people, and this loss is at an average labor productivity can be easily quantified. Part of what the economy during the period of increased unemployment comes as funding unemployment benefits. Those on one side to create the conditions to the man who lost his job, he continues to live a dignified life, but on the other hand, these benefits are considerable burden on the Treasury, which may result in a widening budget deficit. These economic losses from the period of increased unemployment are accompanied by examples of waste of resources in a modern economy. Economic crisis is a very difficult problem not only in economic but also social aspects. For there is no recipe that standard should apply to all countries equally. Therefore, the role of each government in the country irrespective of its political orientation to ensure the citizens of his country reduce risks and impacts of the global economic crisis. Not every country has the same economic potential, therefore, address these issues in each country individually and the time difference.

Key words: *Economic crisis. Unemployment. The rate of unemployment.
Unemployment benefits. Types of unemployment.*